

Міністерство освіти та науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Кафедра екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового
господарства

05-02-377М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни
«Планування в лісовому та мисливському господарстві»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Лісове господарство»
спеціальності 205 «Лісове господарство»
денної та заочної форм навчання

(Практичні роботи №1-7)

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
НП агроекології та землеустрою
Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Планування в лісовому та мисливському господарстві» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Лісове господарство» спеціальності 205 «Лісове господарство» денної та заочної форм навчання (Практичні роботи №1-7) [Електронне видання] / Буднік З. М., Фізик І. В., Грицюк В. В. – Рівне : НУВГП, 2023. – 41 с.

Укладачі: Буднік З. М. – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;

Фізик І. В. – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;
Грицюк В. В. – ст. викладач кафедри лісівництва Надслучанський інститут НУВГП.

Відповідальний за випуск: Клименко М. О., доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства

Керівник групи забезпечення освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня за освітньою програмою «Лісове господарство» д.с.г.н., професор Клименко О. М.

© З. М. Буднік,
І. В. Фізик.,
В. В. Грицюк, 2023
© Національний університет
водного господарства та
природокористування 2023

Зміст

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1	4
ПРАКТИЧНА РОБОТА №2	8
ПРАКТИЧНА РОБОТА №3	10
ПРАКТИЧНА РОБОТА №4	16
ПРАКТИЧНА РОБОТА №5	20
ПРАКТИЧНА РОБОТА №6	24
ПРАКТИЧНА РОБОТА №7	33
Використана література	41

Передмова

Планування у лісовому та мисливському господарстві призводить до формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних навиків в організації виробництва на лісових підприємствах, плануванні їх господарської діяльності, організації виробничих процесів, перспективного і поточного планування лісогосподарського виробництва, обліку і звітності, аналізу виробничо-господарської діяльності, обґрунтування економічної ефективності виробництва і окремих заходів. Вивчення освітньої компоненти «Планування у лісовому та мисливському господарстві» базується на знаннях з ведення лісового та мисливського господарства, отриманих здобувачами вищої освіти при освоєнні освітніх компонент другого (магістерського) рівня за освітньою програмою «Лісове господарство», а силабус освітньої компоненти «Планування у лісовому та мисливському господарстві» на основі раніше отриманих знань передбачає вивчення питань організації виконання завдань в лісовому та мисливському господарстві та особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців цієї галузі.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1
ВИРОБНИЧА СТРУКТУРА ТИПОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ТА МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Мета: засвоїти системний підхід в баченні й формуванні виробничої структури й структури управління базового підприємства галузі лісового господарства. Зрозуміти службові статуси та ролі працівників в структурних ланках лісогосподарського підприємства

Основні поняття

Управління лісовим господарством здійснює *Державне агентство лісових ресурсів України*. Загальна структура управління галуззю лісового господарства України має вертикальний та горизонтальний поділи. **За вертикаллю**, система управління галуззю поділяється на 3 рівні:

- Голова Державного агентства лісових ресурсів;
- Начальник обласного управління лісового і мисливського господарства;
- Директор підприємства.

Кожен із названих керівників має відповідний апарат управління. Отже, галузь має триступеневу структуру управління.

Регіональні й місцеві рівні мають **горизонтальний поділ** на окремі юридичні особи за територіальними, виробничими й функціональними принципами. *На рівні Державного агентства лісових ресурсів* – управління лісового і мисливського господарства; *На рівні управлінь* – держані підприємства – лісові, лісомисливські, лісові дослідні господарства; *На рівні підприємства* – лісництва.

Виробнича сфера зосереджена в базових підприємствах галузі, які мають свою внутрішню структуру. Підприємства галузі територіально, в межах областей, об'єднуються в системи на чолі з обласними управліннями лісового та мисливського господарства.

В Україні створено лісогосподарське держпідприємство "Ліси України", яке об'єднує 158 лісогосподарських підприємств. Це підприємство, яке відповідає за охорону, захист, лісорозведення, лісовідновлення та увесь комплекс інших функцій, включно з заготівлею та реалізацією деревини.

Кабінет Міністрів прийняв постанову, яка передбачає реформування лісової галузі. Згідно з нею, замість 24 обласних управлінь Держлісагентства утворюються дев'ять регіональних офісів лісового та мисливського господарства. А 158 лісогосподарських підприємств зливаються в ДП «Ліси України».

Структура ДП «Ліси України» – це:

- центральний офіс;
- 9 регіональних офісів (+1 лісовий офіс у Криму);
- 150 філій (+14 тимчасово окупованих).

Сьогодні в складі «Лісів України» 145 філій. Найближчим часом приєднаються ще 5 деокупованих лісгоспів, які зараз ще не мають правовстановлюючих документів.

- Вже отримано 150 дозволів на концентрацію від АМКУ.
- Проводиться трансферт філіям FSC-сертифікатів.

Лісогосподарське виробництво потребує необхідного професійного, науково-технічного та інших важливих видів забезпечення, без чого унеможливується його ефективність. Тому в структурі галузі є низка підприємств, організацій, установ, які мають своє призначення.

Основними науковими установами лісової галузі є Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького (УкрНДІЛГА) та Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака (УкрНДІГірліс). УкрНДІЛГА (м. Харків) підпорядковані Степовий (м. Херсон) та Поліський (м. Житомир) філіали, 7 науково-дослідних станцій (Вінницька, Київська, Кримська, Луганська, Маріупольська, Новгород-Сіверська, Харківська) та Краснотростянецьке відділення УкрНДІЛГА.

Дослідна мережа УкрНДІЛГА та УкрНДІГірліс охоплює всі природно-кліматичні зони України, а також унікальні об'єкти лісівничої науки, багато з яких створені понад 150 років тому.

В структурі галузі також функціонують:

- ✓ Український центр підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства «Укрцентркадриліс»;
- ✓ Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання ВО «Укрдержліспроект»; Львівська державна лісовпорядна експедиція; Харківська державна лісовпорядна експедиція; науково-інформаційний центр лісоуправління;
- ✓ Український державний проектно-дослідний інститут лісового господарства «Укрдіпроліс»;
- ✓ Харківський державний проектно-дослідний інститут агролісомеліорації і лісового господарства «Харківдіпроагроліс»;
- ✓ Українська державна лісонасіннева інспекція «Укрдержліснасінінспекція» із мережею зональних лісонасінневих інспекцій;
- ✓ Українська державна база авіаційної охорони лісів;
- ✓ Інші організації й установи, які знаходяться у прямому підпорядкуванні Державного агентства лісових ресурсів України.

Підприємство є основною ланкою управління галузі, оскільки саме в ньому безпосередньо здійснюється виробнича діяльність, що забезпечує виконання місії галузі. Окрім цього підприємство, на відміну від свого основного виробничого підрозділу лісництва, в якому насправді здійснюється лісогосподарське виробництво, має статус юридичної особи, що дозволяє

йому самостійно здійснювати господарську діяльність.

Основними видами базових підприємств галузі лісового господарства є Державне підприємство (аббревіатура – ДП) «Лісове господарство», ДП «Лісомисливське господарство», ДП «Мисливське господарство» і ДП «Лісове дослідне господарство». Види підприємств різняться між собою за їхнім призначенням (місією), що зумовлює їхній склад виробництва.

Склад виробництва – це сукупність робіт за переліком, обсягами, територіальним розташуванням, які виконуються в підприємстві.

Склад виробництва залежить від місії підприємства. Наприклад, мисливське господарство не виконує той перелік і обсяги робіт, які здійснюють у лісовому господарстві, оскільки воно має інше призначення.

Виробнича структура – це сукупність виробничих підрозділів, які функціонують у підприємстві. Вона залежить від місії підприємства й складу виробництва у ньому. Наприклад, у ДП «Лісове господарство» основним виробничим підрозділом є *лісництво*, тоді як у ДП «Мисливське господарство» – *мисливська ділянка*.

У лісгоспах степової зони, як правило, немає нижніх складів, тоді як у зоні Полісся підприємства мають такі виробничі підрозділи. Це пов'язано з обсягами лісозаготівлі, тобто зі складом виробництва підприємства.

Виробнича структура підприємства має не лише горизонтальний (лісництва), а й вертикальний поділ. У залежності від вертикального розташування розрізняють виробничі підрозділи цехового й внутрішньоцехового рівня.

Цеховими виробничими підрозділами вважаються ті підрозділи, керівники яких підпорядковані безпосередньо директору підприємства. До цехових підрозділів у лісгоспі відносяться лісництва, автопарк, а також нижній склад (за наявності), деревообробний цех, які не входять у структуру крупніших виробничих підрозділів. Якщо деревообробний цех входить у структуру нижнього складу чи лісозаводу, то за критерієм ієрархії управління він належить до внутрішньо цехових підрозділів. Інший приклад із розсадником. Якщо він є базисним та ієрархічно знаходиться на одному рівні з лісництвом, тоді його слід вважати цеховим підрозділом. Коли ж розсадник функціонує в структурі лісництва, він є внутрішньо цеховим підрозділом так, як і майстерська ділянка.

Структура управління – це сукупність ланок управління та взаємозв'язків між ними.

Ланкою управління вважається суб'єкт управління. Це може бути як окремих керівник, так і підрозділ управління, наприклад відділ в апараті управління лісгоспу.

Для того щоб зрозуміти сутність структури управління та її типів, необхідно з'ясувати такі поняття, як лінійний і функціональний керівник.

Лінійний керівник – це такий керівник, якому об'єкт управління

підпорядковується повністю.

До лінійних керівників у лісгоспі належать: директор, лісничі, мастри лісу, начальники інших цехових та внутрішньо цехових підрозділів.

Функціональний керівник – це такий керівник, якому об'єкт управління підпорядкований частково, у межах закріплених за ним функцій управління.

До функціональних керівників у лісгоспі належать: головний лісничий, головний інженер, головний бухгалтер, головний економіст, інженери відділу лісового господарства та виробничого відділу, помічник лісничого та інші нелінійні керівники.

Основні типи структур управління, які використовуються в базових підприємствах галузі лісового господарства України:

Лінійний тип – це основний тип структури управління, з якого починається формування структури управління будь-якої організації, оскільки кожен наявний структурний підрозділ організації потребує, як мінімум, одного керівника. А одноосібний керівник, якому об'єкт управління підпорядкований повністю, як за визначенням так і своєю сутністю вважається лінійним керівником.

Лінійно-штабний тип структури управління являє собою сукупність лінійних і штабних ланок управління та взаємозв'язків між ними.

Хід роботи

1. Використовуючи лекційний матеріал та літературні джерела описати вертикальний та горизонтальний поділи базового підприємства лісової та мисливської галузей;
2. З'ясувати склад виробництва лісгосподарського підприємства та його загальну структуру. Дати визначення складу виробництва та описати його, використовуючи форму статистичної звітності № 10-ЛГ.
3. Ознайомитись зі штатним розписом конкретного підприємства і схематично зобразити його виробничу структуру (за індивідуальним завданням). Визначити залежність між місією підприємства і виробничою структурою як чинниками, від яких залежить структура управління підприємства. За індивідуальним завданням схематично зобразити виробничу структуру підприємства, визначити його місію (призначення). Сказати яке це господарство (ЛГ, ЛМГ, ЛДГ);
4. Оволодіти такими поняттями як лінійна та функціональна ланка управління й визначити лінійних і функціональних керівників у лісгосподарському підприємстві, а також знати основні типи структур управління. Результатом виконання четвертого завдання має бути схема виробничої структури підприємства із відображеними взаємозв'язками між керівниками різних ієрархічних рівнів та визначеним типом структури управління конкретного підприємства.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

АНАЛІЗ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ВИМОГ ДО ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Мета: знати перелік посад працівників підприємств галузі лісового господарства України, які мають право займати фахівці за спеціальністю «Лісове господарство» та усвідомити кваліфікаційні вимоги до цих працівників

Основні поняття

Для того щоб знати основні кваліфікаційні завдання та обов'язки, що покладаються на того чи іншого працівника лісового господарства, знати розподіл управлінських функцій між структурними ланками системи управління базового

підприємства галузі, рекомендується вивчення кваліфікаційних характеристик здійснити у три етапи.

На першому етапі потрібно ознайомитись зі змістом завдань і обов'язків кожної кваліфікаційної характеристики по кожній посаді.

На другому етапі необхідно здійснити порівняльний аналіз завдань та обов'язків, які покладаються на того чи іншого працівника лісового господарства, з'ясувавши при цьому специфічні функції, що притаманні конкретній посаді, а не будь-якій іншій, *тобто окреслити ті функції, які дають підстави відрізнити одну посаду від іншої.*

Третій етап рекомендується виконати для самооцінки власної професійної готовності до зайняття тієї чи іншої посади, на яку має право заступати магістр лісового господарства без стажу роботи.

Перший етап рекомендується розпочати з вивчення кваліфікаційних характеристик працівників нижчої ланки кадрів управління, зокрема, майстрів, потім перейти до помічника лісничого й лісничого, далі – до головного лісничого та інженерів, які працюють у відділі лісового господарства.

Вивчаючи завдання та обов'язки, звернути увагу, що у майстрів вони мають конкретний зміст і пов'язані з безпосереднім управлінням виробництвом, тоді як у керівників вищих ієрархічних рівнів вони набувають все більш загального й опосередкованого характеру у відношенні до виробничого процесу та його безпосередніх виконавців – робітників.

На другому етапі визначити, що саме, які обов'язки чи функції зумовлюють потребу у тій чи іншій посаді. Звернути увагу, що відмінності можуть бути як за обсягом виконуваних функцій (по вертикалі: старший майстер, лісничий, головний лісничий), так і за змістом (по вертикалі: знизу вгору – від більш конкретного управління лісгосподарським виробництвом до більш загального, а по горизонталі

– між керівниками і спеціалістами одного рівня, що зумовлюється різницею в об'єктах управління і виробничих функціях, за котрі відповідає

той чи інший керівник). Тому за цією логікою варто порівняти професійні завдання та обов'язки працівників, які відповідають за різні виробничі функції лісгосподарського виробництва, зокрема *інженерів відділу лісового господарства*. Потім проаналізувати обов'язки цих працівників із завданнями та обов'язками *головного лісничого*. У працівників відділу лісового господарства вони мають більш конкретний і виконавчий характер, а у головного лісничого, навпаки більш загальний і керуючий зміст. Далі порівняти завдання та обов'язки *майстра лісу і майстра на лісозаготівельних роботах, майстра лісу та лісничого, майстра і лісничого і головного лісничого, лісничого і помічника лісничого*.

Паралельно з порівняльним аналізом завдань та обов'язків, які закріплюються за тим чи іншим працівником лісового господарства потрібно зробити порівняння того, що кожен з них повинен знати, перебуваючи на відповідній посаді. Також звернути увагу на кваліфікаційні вимоги щодо післядипломної освіти в галузі управління для працівників, які займають ключові посади в управлінні лісгосподарським виробництвом, зокрема: майстра лісу, лісничого, головного лісничого.

Третій етап – з'ясування власної професійної готовності до виконання тих завдань і обов'язків, що покладаються на працівників лісового господарства.

Пункти завдань та обов'язків, які оцінені нижче 3 балів мають скласти програму-мінімум підвищення особистого рівня професійної підготовки.

Шкала оцінки знань та вмінь

- 5 – знаю, як це виконувати;
- 4 – маю достатнє уявлення про те, як це виконується, тому без значних витрат часу й особливих зусиль зможу відновити необхідні знання і вміння, щоб виконувати це самостійно;
- 3 – маю приблизне уявлення про те, як це виконується, потрібні значні зусилля і час, щоб виконувати це самостійно;
- 2 – не маю уявлення про те, як це робиться, але пам'ятаю, що ми це вчили;
- 1 – не володію необхідними знаннями для того, щоб це виконувати, але упевнений(на), що ми цього не вчили;
- 0 – не маю уявлення про те, як це робиться і не пам'ятаю вчили ми це чи ні.

Хід роботи

1. Використовуючи лекційний матеріал та літературні джерела опрацювати кваліфікаційні вимоги до працівників лісового господарства, посади яких мають право займати фахівці зі спеціальності «Лісове господарство» за освітнім рівнем «Молодший спеціаліст», «Бакалавр» і «Магістр» з певним стажем роботи і професійним досвідом чи без нього;
2. Шляхом порівняльного аналізу змісту кваліфікаційних вимог визначити специфічні функції кожного з працівників лісового господарства, які визначають їхню спеціалізацію і функціональний розподіл між структурними

ланками в системі управління базового підприємства галузі;

3. Визначити первинні посадки, які мають право займати магістри лісового господарства без стажу професійної роботи;

4. Структурувати в електронних версіях кваліфікаційних характеристик цих первинних посад завдання та обов'язки кожного працівника в окремі пункти й оцінити власну готовність їх виконувати за шкалою оцінок (*на прикладі 5-7 посад*);

5. Зазначити слабкі місця у власній підготовці з метою їх посилення шляхом самоосвіти та визначити найбільш підходящі посадки для майбутньої діяльності.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3 **ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ** **ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ З ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО** **ГОСПОДАРСТВА БАЗОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ГАЛУЗІ**

Мета: сформувати уявлення про встановлені звітні та облікові інформативні дані з ведення лісового господарства, надати на основі цих даних оцінку лісогосподарської діяльності.

Основні поняття

В питаннях управління лісогосподарським виробництвом важливе місце займає контроль. Управлінський контроль полягає у перевірці виконання стратегічних й тактичних рішень.

В широкому розумінні стратегія – це напрям куди ми йдемо (чи це вирощування одновікових деревостанів чи різновікових насаджень тощо), а тактика – чи правильно проводяться конкретні лісогосподарські заходи на кожному етапі вирощування деревостанів.

Ведення лісового господарства – це складний і багатоступеневий процес своєчасного здійснення науково обґрунтованих заходів зі створення, формування, захисту й охорони високопродуктивних лісових насаджень та їх використання. Виконання лісогосподарських заходів у комплексі дає можливість досягти основної управлінської цілі місії галузі лісового господарства (охорона, відтворення та раціональне використання лісових ресурсів).

Тобто, ***місія*** – це стратегія, кінцевий результат. І щоб досягти цього результату в передбачуваних кількісних і якісних параметрах вирощуваних насаджень потрібно забезпечити цю кількість і якість на кожному етапі формування деревостанів, впродовж усього лісогосподарського циклу.

Якщо на певному етапі формування деревостану внаслідок необґрунтованих лісогосподарських заходів буде перевищена інтенсивність рубки, залишені для подальшого вирощування не ті породи або зовсім не здійснюються необхідні заходи, особливо санітарно-оздоровчі, то кінцевої

цілі можна й не досягти внаслідок розладнання вирощуваних деревостанів або ж формування їх із нецільовим складом.

З викладеного випливає, що для забезпечення ведення лісового господарства відповідно до встановлених нормативів (законодавчих та нормативно-правових актів) необхідний управлінський контроль. В лісогосподарському виробництві такий контроль розроблений на базі використання різних форм звітності.

Щоб надати оцінку лісового фонду будь-якого підприємства галузі, важливо знати за допомогою яких даних це можна зробити. Серед переліку різних звітних форм та інформативних даних, які фіксуються на підприємстві, варто виокремити основні форми звітності, з використанням яких здійснюється аналіз фактичного стану лісового фонду.

Практична робота включає два етапи: 1 – Характеристика лісових насаджень підприємства; 2 – Визначення дотримання/недотримання підприємством принципу безперервного і невиснажливого лісозористування.

Етап 1. Проаналізувавши дані державного лісового кадастру можна надати характеристику лісового фонду за кількісними і якісними показниками. Для виконання першого завдання, ознайомившись з формою № 1 державного лісового кадастру, студенту пропонується заповнити таблицю 1. Із обширного масиву даних вибирається лише ті, що дадуть чітку картину про площу лісового фонду, його розподіл за категоріями лісів.

Таблиця 1

Розподіл площ лісових ділянок за категоріями лісів ДП «_____»

Категорії лісів	Площа лісових ділянок			
	загальна		вкрита лісовою рослинністю	
	га	%	га	%
Усього лісів з них:				
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення				
Рекреаційно-оздоровчі ліси				
Захисні ліси				
Експлуатаційні ліси				

Надається аналіз даних таблиці. Звертається увага на відсоток вкритої лісом площі. Чим він вищий, тим краще використання земель лісового фонду, тобто за призначенням, а розподіл лісових насаджень на категорії дає уявлення про дотримання природоохоронних вимог.

Наступний крок – робота з формою № 2 державного лісового кадастру. Розподіл насаджень за площею та групами віку можна отримати з стовпчиків 1 – 8 вказаної форми, дані котрих потрібно занести до таблиці 2. Для того щоб знати такий розподіл за запасом – робота з стовпчиками 9 – 15 цієї ж форми № 2, із подальшим внесенням даних до таблиці 3. Аналіз змісту таблиць є обов’язковим. Для більш повного аналізу таблиці 2, рекомендується ознайомитись з розподілом за типами лісу в досліджуваному лігоспі (з *Проекту організації та розвитку лісового господарства*), встановити найбільш розповсюджені, щоб мати уяву про зростання у лісовому фонді корінних/похідних деревостанів.

Таблиця 3

Розподіл запасів вкритих лісовою рослинністю земель за господарствами та групами віку ДП «_____»

Господарства (породи)	Загальний запас деревостанів, тис.м ³									
	молодняки		середньовікові		пристигаючі		стигли і перестійні		усього	
	тис.м ³	%	тис.м ³	%	тис.м ³	%	тис.м ³	%	тис.м ³	%
Хвойне (сосна, ялина, ялиця, модрина)										
Твердолистяне (дуб, бук, граб, ясен, клен, акація)										
М'яколистяне (береза, осика, вільха, липа, тополя, верби)										
Інші деревні породи										
Разом:										

Далі для того, щоб мати представлення про продуктивність насаджень потрібно вирахувати їх середній запас на 1га (загальний запас поділити на вкриту лісом площу * 1000). Такі ж обрахунки виконується по кожній групі віку.

Також важливо визначити середньорічну зміну запасу на 1 га вкритої лісом площі. Для цього потрібно загальну середню зміну запасу (ст. 16, форми № 2) поділити на вкриту лісом площу. Перед тим як ділити приводимо до однакових одиниць виміру. Тобто тис. м. куб у куб. м. помноживши на 1000.

Після здійснених обрахунків можна сказати чи висока продуктивність насаджень конкретного лісгоспу. Зокрема, який середній запас деревостанів на 1 га та як він розподілений у межах груп віку (молодняки, середньовікові, пристигаючі, стиглі та перестійні), скільки мЗ/га сягає середньорічна зміна запасів тощо.

Щоб завдання вважалось виконаним надається аналіз змісту таблиць 1-3. Орієнтовний приклад виконання наведено в Додатку А. На цьому 1-ий етап роботи завершується. Характеристику лісових насаджень подано відповідно до поставленого завдання.

Етап 2 – Визначення дотримання/недотримання підприємством принципу безперервного і невиснажливого лісокористування. Адже, для дотримання цього принципу в середньому на 1 га вкритої лісом площі може припадати вирубаного загального запасу в кількості, що не перевищує середньої річної зміни загального запасу на 1 га.

Позитивним при лісокористуванні вважається зведення до мінімуму системи суцільних рубок. З огляду на ці показники потрібно проаналізувати фактичні обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування (РГК) та рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів пов'язаних і не пов'язаних з веденням лісового господарства (РФ і ОЛ та ІЗП і НП з ВЛГ), використовуючи дані з розділу II, форми ЗЛГ-річної. Дані заносяться до таблиці 4.

Таблиця 4

Зведена інформація про фактичні обсяги заготівлі деревини в лісовому фонді ДП «_____» за _____ рік

№ з/п	Назва видів рубок	Площа, га	Фактично заготовлено, куб. м		
			всього	У тому числі	
				ліквідної	ділової
1	Рубки головного користування – всього				
	з них: поступові і вибіркові				
	суцільні				
2	Рубки формування і оздоровлення лісів				
	з них: суцільні				
3	Рубки не пов'язані з веденням лісового господарства				
	з них: суцільні				
	Всього				
	в т. ч. суцільних				

Таблиця 2

Розподіл площ вкритих лісовою рослинністю земель за основними лісотвірними породами та групами віку

ДП « _____ »

Основні лісотвірні породи в межах господарств	Площа вкритих лісовою рослинністю земель									
	молодняки		середньовікові		пристигаючі		стигли і перестійні		усього	
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%
<i>Хвойне разом:</i>										
сосна										
ялина										
ялиця										
модрина										
<i>Твердолистяне разом:</i>										
дуб										
бук										
граб										
ясен										
клен										
акація										
<i>М'яколистяне разом:</i>										
береза										
осика										
вільха										
липа										
тополя										
верби										
<i>Інші деревні породи</i>										
Разом:										

До таблиці 4 потрібно звести інформацію про застосовувані системи заготівлі деревини, їх площу, вирубуваний запас, звертаючи увагу на застосування суцільних рубок. Використовуючи інформацію розділу III, форми ЗЛГ-річної надається висновок про показник (%) освоєння розрахункової лісосіки підприємством.

Наступний крок – розрахунок **використання середньої річної зміни запасу** на 1 га вкритої лісом площі. Для цього потрібно знати показник **вирубаного загального запасу** на 1 га вкритої лісом площі, який отримуємо поділивши загальний вирубуваний запас усіма рубками і заходами на вкриту лісом площу.

Використання середньої річної зміни запасу на 1 га – співвідношення вирубуваного загального запасу на 1 га до середньорічної зміни запасу. До прикладу:

$$2,0 : 4,3 \times 100 = 46,5\% \text{ де:}$$

2,0 м³ – показник вирубаного загального запасу на 1 га;

4,3 м³ – середньорічна зміна запасу на 1 га вкритої лісом площі;

Отримавши всі необхідні дані, студенту рекомендується їх внести до таблиці 5, аналіз котрої і дасть розуміння про раціональність використання ресурсу в конкретному підприємстві.

Таблиця 5

Фактичні обсяги заготівлі деревини в лісовому фонді
ДП « _____ »

Роки	Площа, га			Вирубано загального запасу, м ³			Використання середньої річної зміни запасу на 1 га вкритої лісом площі, %
	РГК* з них суцільні	РФ і ОЛ та ІЗП і НП з ВЛГ** з них суцільні	Усіх рубок і заходів з них суцільні	РГК з них суцільні	РФ і ОЛ та ІЗП і НП з ВЛГ з них суцільні	Усіма рубками і заходами з них суцільні	
						Із розрахунку на 1 га вкритої лісом площі в т.ч. суцільні	

Приклад виконання практичної роботи наведено в Додатку А.

Хід роботи

1. Ознайомитись з формами № 1 та № 2 державного лісового кадастру а також формою статистичних спостережень № 3-ЛГ (річною);
2. За даними форм № 1 та № 2 державного лісового кадастру надати характеристику лісових насаджень конкретного підприємства (за індивідуальним завданням). Вирахувати показник середньорічної зміни запасу на 1 га вкритої лісом площі.

Характеристику вкритих лісовою рослинністю ділянок потрібно надати відповідно до:

- розподілу за категоріями;
- розподілу за панівними породами (господарствами) і групами віку (за площею і запасом);

3. Використовуючи ФЗ-ЛГ проаналізувати обсяги й системи заготівлі деревини по конкретному підприємству.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4 **ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ** **УПРАВЛІННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ**

Мета: засвоїти основи державного нормативно-правового регулювання та управління у сфері лісових правовідносин. Знати основні документи, які використовуються для забезпечення ефективного управління лісогосподарським виробництвом.

Основні поняття

Лісовий Кодекс України в ст. 2 визначає лісові відносини як суспільні відносини, які стосуються володіння, користування та розпоряджання лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства.

Об'єктом лісових відносин є лісовий фонд України та окремі лісові ділянки. Суб'єктами лісових відносин є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи та громадяни, які діють відповідно до Конституції та законів України.

Лісові відносини в Україні регулюються Конституцією України, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Лісовим Кодексом України, іншими законодавчими актами України, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Лісові відносини регулюються насамперед спеціальним кодифікованим нормативним актом – Лісовим Кодексом України. Це галузевий закон. Крім нього, вони також регулюються іншими законами та правовими актами України, а також локальними нормативними актами.

Лісовий Кодекс України передбачає пріоритет над іншим галузевим законодавством, у тому числі цивільним, і закріплює правило, відповідно до якого колізія норм лісового законодавства і норм інших правових актів вирішується на користь першого. Як результат цього має виконуватися правило щодо беззаперечної відповідності норм інших нормативних актів лісовому законодавству України.

Основним завданням державного регулювання та управління у сфері лісових відносин є забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів.

Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснюється шляхом (ст. 25 ЛК України):

- 1) формування та визначення основних напрямів державної політики у сфері лісових відносин;
- 2) визначення законом повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- 3) установа відповідно до закону порядку і правил у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 4) здійснення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів.

Верховна Рада України у сфері лісових відносин (ст. 26 ЛК України):

- 1) визначає засади державної політики у сфері лісових відносин;
- 2) приймає закони щодо регулювання відносин у цій сфері;
- 3) затверджує загальнодержавні програми з охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 4) вирішує інші питання у сфері лісових відносин відповідно до Конституції України.

Кабінет Міністрів України у сфері лісових відносин (ст. 27 ЛК України):

- 1) забезпечує реалізацію державної політики у сфері лісових відносин;
- 2) спрямовує та координує діяльність органів виконавчої влади щодо організації охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 3) забезпечує розроблення та виконання загальнодержавних програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 4) затверджує державні програми з охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 5) передає у власність, надає у постійне користування для нелісого господарських потреб земельні лісові ділянки, що перебувають у державній власності;
- 7) приймає рішення про обмеження або тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій у разі порушення ними природоохоронного та лісового законодавства;
- 8) вирішує інші питання у сфері лісових відносин відповідно до Конституції України та закону.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства (ст. 28 ЛК України):

- 1) визначає пріоритетні напрями та стратегію розвитку у сфері лісових відносин;
- 2) забезпечує формування державної політики у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, ведення лісовпорядкування, державного лісового кадастру, обліку, моніторингу та проведення національної інвентаризації лісів;

3) розробляє та організовує виконання державних цільових, галузевих та інших програм охорони, захисту, використання та відтворення лісів;

4) забезпечує нормативно-правове регулювання з ведення лісового господарства;

5) вирішує інші питання, визначені законами України та покладені на нього актами Президента України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства (ст. 28 1 ЛК України):

1) вносить пропозиції щодо формування державної політики;

2) здійснює державний контроль за додержанням нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства;

3) організовує ведення лісовпорядкування, державного лісового кадастру, обліку, моніторингу та проведення національної інвентаризації лісів;

4) організовує ведення лісового господарства і раціональне використання лісових ресурсів;

5) забезпечує функціонування державної лісової охорони, координує діяльність лісової охорони інших постійних лісокористувачів і власників лісів;

6) координує здійснення заходів з охорони лісів від пожеж та захисту від шкідників і хвороб;

7) координує роботу з ведення лісового господарства підпорядкованими йому науково-дослідними установами;

8) бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів для лісового господарства;

9) видає ліцензії відповідно до закону;

10) вносить пропозиції щодо обмеження або тимчасового припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від їх підпорядкування та форми власності у разі порушення ними лісового законодавства;

11) приймає рішення про віднесення лісів до відповідної категорії;

11-1) погоджує документацію із землеустрою у випадках та порядку, визначених Земельним кодексом України та Законом України "Про землеустрій", щодо відповідності зазначеної документації лісовому законодавству;

12) здійснює міжнародне співробітництво з питань ведення лісового господарства;

13) вирішує інші питання, визначені законами України та покладені на нього актами Президента України.

Лісовим Кодексом України передбачені також повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері

лісових відносин, повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері лісових відносин.

Серед нормативних документів, які регламентують лісове господарство, вищий статус займає *Лісовий Кодекс України*. Це галузевий закон, з положеннями якого мають узгоджуватись норми, що закладаються в інших документах і стосуються галузі. Такий принцип ієрархії статусів нормативних документів визначає логіку їхньої взаємодії, яка полягає в тому, що зміст положень документів нижчих ієрархічних рівнів не повинен суперечити нормам, які закладені в документах вищих інстанцій.

Зокрема, діяльність лісгоспу регламентується багатьма документами, які мають нормативно-правовий характер, починаючи з Конституції України. Найвищий статус належить законам й Указам Президента України. Наступний рівень належить постановам і рішенням Кабінету Міністрів України. Далі за ієрархічною послідовністю йдуть накази міністерств і відомств (Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Державного агентства лісових ресурсів України). Наступними є розпорядження і накази регіональних і районних органів державної влади, на території яких здійснює господарську діяльність лісгосп та обласне управління лісового й мисливського господарства.

Серед внутрішніх службових документів найвищий статус мають накази, розпорядження директора підприємства та інші документи, які він затверджує. Всі ці документи за своїм змістом не повинні суперечити положенням і вимогам нормативних документів вищих інстанцій, розпочинаючи з тих, що названі вище. У свою чергу розпорядження заступників директора, головних спеціалістів різних категорій, керівників виробничих підрозділів всіх рівнів не можуть скасовувати документів, які затвердив директор, чи суперечити окремим положенням цих документів.

Хід роботи

1. Перечислити базові законодавчі та нормативно-правові акти, котрими регулюються лісові відносини в Україні. Назвати інститути, що здійснюють державне регулювання та управління у сфері лісових правовідносин;
2. Описати ієрархію статусів нормативних документів, якими регламентується лісгосподарська діяльність й назвати ці документи з найвищого рівня до внутрішнього службового;
3. Ознайомитись з переліком і формами документів, які використовуються в управлінні лісгосподарським виробництвом;
4. Оформити проект наказу директора підприємства, спрямований на вирішення задач певної виробничої ситуації.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5 ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ ТА ПРОЕКТНО-ВИШУКУВАЛЬНІ РОБОТИ

Мета: засвоїти основи лісовпорядкування та проведення проектно-вишукувальних робіт на підприємствах лісової галузі.

Основні поняття

Особливості лісогосподарського виробництва визначають його специфіку, способи і методи планування. Виробнича програма лісогосподарського підприємства включає найрізноманітніші роботи (послуги), які до того ж вимірюються різними одиницями виміру (грн., м³, скл.м³, га, м, м², кг тощо). Виконання її вимагає: лісівничих знань, застосування відповідної агротехніки, технології та організації проведення робіт.

В структурі виробничо-фінансового плану по лісовому господарству і мисливству усі роботи об'єднані у наступні розділи.

1. Лісовпорядкування та проектно-вишукувальні роботи (виконуються централізовано).
2. Рубання, пов'язані з веденням лісовою господарства, інші рубання.
3. Допоміжні лісогосподарські роботи.
4. Лісокультурні роботи в лісовому фонді.
5. Охорона лісу від пожеж.
6. Боротьба зі шкідниками і хворобами лісу.
7. Мисливське господарство.
8. Загальновиробничі (цехові) витрати.
9. Адміністративні витрати.

Обсяги деяких видів робіт треба розчленовувати на окремі операції, і також деталізувати об'єми сортиментів (ділових, дров, хворосту, хмизу), які планується заготовити із загальної маси окремих видів рубань, пов'язаних з веденням лісового господарства. Це робиться для того, щоб можна було використати норми виробітку для розрахунків потреби робітників і заробітної плати на виконання комплексу робіт по штучному лісовідновленню, відведенню лісосік під рубання, заготівлі сортиментів. Для цього складаються допоміжні таблиці 1 та 2.

В табл.1. заносяться обсяги кожного виду рубань у відповідності до виданого завдання, освітлення і прочищення можна об'єднати, оскільки норми виробітку на їх проведення однакові. Діленням обсягу рубань на середню вибірку (м³ /га) визначається площа рубань. Маса деревини, що вибирається з 1 га для кожного виду рубань є різною і залежить від багатьох факторів. В практичній роботі можна прийняти орієнтовно для освітлень і прочищень 3-5 м³/га., проріджувань - 10-15 м³/ га, прохідних рубань - 25-35 м³ /га., санітарних рубань вибіркового - 10-20 м³/га.

Таблиця 1.

Розрахунок обсягів робіт по відведенню лісосік під рубання, пов'язані з веденням лісового господарства

Види рубань	Обсяг тис.м ³	Середня вибірка з 1 га, м ³	Площа рубань, га	Площа одного виділу, га	Параметри одного виділу, м х м	Кількість виділів, шт..	Довжина візирів, м		Кількість стовпчиків, шт.
							Одного виділу	Всього	
Освітлення і прочищення									
Проріджування									
Прохідні рубання									
Санітарні рубання вибіркові									
Всього		х		х	х		х		

Таблиця 2.

Вихід сортиментів від рубань, пов'язаних з веденням лісового господарства

Види рубань	Обсяг рубань, м ³	Вихід сортиментів, м ³ /скл.м ³			
		ділова	дрова	хворост	Хмиз
Освітлення і прочищення					
Проріджування					
Прохідні рубання					
Санітарні рубання вибіркові					
В с ь о г о					

Доглядові і санітарні рубання вибіркові, згідно правил, проводяться в межах цілого виділу, незалежно від його розмірів і площі. В середньому, площу одного виділу можна прийняти в межах 5-10 га. В молодняках вона, як правило, менша, а в старших насадженнях більша. Діленням площі рубань на площу одного виділу визначається кількість виділів, в яких планується провести відведення від рубання. Маючи площу виділу, можна прийняти

відповідно його параметри (ширину і довжину), а відтак визначити периметр однієї і всіх лісосік, що відповідає довжині візирів, які потрібно проміряти при відведенні лісосік для кожного виду рубань. В окремих випадках при геодезичній зйомці треба прорубати візирі. В практичній роботі довжина прорубування візирів приймається в межах 50-60 % від їх загальної довжини. На кожній лісосіці встановлюється 4 діляночних стовпи.

Визначені таким чином обсяги робіт по кожній операції (прорубування візирів, промір візирів, площа переліку дерев, встановлення діляночних стовпів) заносяться в табл. 3 для наступних розрахунків.

Обсяг трелювання визначається масою ліквідної деревини і її сортиментним складом, що заготовляється при рубаннях, пов'язаних з веденням лісового господарства. Трелюється на верхній склад переважно ділова деревина, рідше - дрова. При розрахунку виходу сортиментів, якщо немає фактичних даних підприємства, можна використати орієнтовні дані у відсотках, наведені у додатку 1.

Слід мати на увазі, що норми виробітку на проведення доглядових рубань в молодняках приводяться в складочних кубічних метрах. Тому об'єми сортиментів (дрова, хворост, хмиз) потрібно перевести зі щільних у складочні кубічні метри за допомогою перевідних коефіцієнтів (додаток 2). Проведені розрахунки заносяться в табл. 2.

У завданні до практичної роботи дається тільки площа садіння лісових культур і сприяння природному поновленню (в га). Студент повинен сам запроєктувати технологію і агротехніку створення лісових культур (обробіток ґрунту, метод і спосіб садіння, густоту культур, кількість агродоглядів в рядах і міжряддях, доповнення та ін.) та розробити заходи, які б сприяли природному поновленню та збереженню підросту цінних деревних порід.

На підприємствах на кожну лісокультурну ділянку складається окремий проєкт лісових культур. В залежності від типу лісорослинних умов, категорії ділянки, наявності надійного підросту та інших факторів проєктується відповідна схема змішування, густота, кількість агродоглядів тощо. Для спрощення розрахунків можна прийняти середній склад і густоту лісових культур, кількість агродоглядів, характерних для лісорослинних умов підприємства, на базі якого розробляється практична робота. Якщо, наприклад, площа лісових культур у плановому році складає 90 га, середній склад культур 6С4Д, розміщення садивних місць 1,5×0,7 м, густота становитиме $10000/(1,5 \times 0,7) = 9,5$ тис.шт./га, а на всю площу - $9,5 \times 90$ га = 855 тис.шт., вт.ч. сіянців сосни $855 \times 0,6 = 513$ тис.шт., сіянців дуба - $855 \times 0,4 = 342$ тис.шт.

При плануванні ручного догляду за лісовими культурами в рядах визначають ту площу, що обробляється. На одному гектарі вона розраховується за формулою:

$$П = 100/1 \times L \times n \quad (1)$$

де P – площа, що обробляється, m^2 ; l – відстань між рядами, m ; L – довжина ряду, $100 m$; n – ширина смуги рихлення, m .

Наприклад, планується ручний догляд за культурами дуба, посаженого у плужні борозни з розміщенням садивних місць $0,7 \times 1,5 m$. Догляд проводиться вручну рихленням ґрунту з видалянням бур'янів навколо сіяncів в смугі завширшки $25 cm$ в обидва боки. Тоді площа, що обробляється на одному гектарі, становитиме:

$$P = 100m / 1,5 m \times 100 m \times 0,5m = 3333 m^2 .$$

У зв'язку з тим, що площа культур планового календарного року на лісових підприємствах приблизно така ж, як і в попередні роки, в практичній роботі площа доглядів збільшується на заплановану повторюваність, оскільки потрібно провести агродогляди за 2, 3 та 4-річними лісовими культурами. Тоді при 10-кратній повторюваності площа механізованих доглядів становитиме $90га \times 10 = 900га$, а ручних – $90га \times 3333m^2 \times 10 = 2999700 m^2$.

По охороні лісу від пожеж плануються роботи, спрямовані на попередження виникнення лісових пожеж та обмеження їх можливого поширення, забезпечення їх швидкого виявлення і ліквідації. До складу цих робіт входить влаштування нових мінералізованих смуг, розривів та догляд за ними, будівництво, ремонт і утримання пожежно-хімічної станції, ремонт і утримання телефонного і радіозв'язку, пожежних вишок, мототранспорту тощо.

Обсяги влаштування нових мінералізованих смуг і догляди за ними подаються у завданні. Витрати на інші роботи і заходи студенти встановлюють самостійно в залежності від класу пожежної безпеки лісів.

Заходи по боротьбі зі шкідниками та хворобами лісу на підприємствах різноманітні і обсяги їх залежать від санітарного стану лісів, спалахів небезпечних для лісу хвороб і шкідників. В практичній роботі розраховуються витрати лише на поточне лісопатологічне обстеження лісів і ґрунтові розкопки. Річний обсяг лісопатологічного обстеження становить 10% від площі вкритих лісовою рослинністю земель підприємства. Ґрунтові розкопки плануються у відповідності із площею лісових культур із розрахунку 2-4 ями на $1 га$.

Хід роботи

1. Використовуючи вихідні дані здійснити розрахунок обсягів робіт по відведенню лісосік під рубання, пов'язані з веденням лісового господарства та оцінити Вихід сортиментів від рубань, пов'язаних з веденням лісового господарства

2. Визначити обсяги робіт по лісозаготівлі.

3. Зробити висновки

Вихідні дані

1. Рубання, пов'язані з веденням лісового господарства:	
1.1. Рубання по догляду за лісом, всього	13,700 т.м. ³
в т.ч.: - освітлення і прочищення	1,200 т.м. ³
- проріджування	3,500 т.м. ³
- прохідні рубання	9,000 т.м. ³
1.2. Санітарні рубання вибірккові	_____ т.м. ³
2. Допоміжні лісогосподарські роботи:	
2.1. Відведення лісосік під рубання, пов'язані з веденням лісового господарства	_____ га
2.2. Трелювання деревини на верхній склад	_____ т.м. ³
3. Лісокультурні роботи в держлісфонді:	
3.1. Штучне лісовідновлення	100 га
3.2. Сприяння природному поновленню	50 га
4. Охорона лісу від пожеж:	
4.1. Влаштування мінералізованих смуг	200 км.
5. Боротьба зі шкідниками та хворобами лісу:	
5.1. Лісопатологічні обстеження	3000 га
5.2. Грунтові розкопки	180 ям

ПРАКТИЧНА РОБОТА №6 ОЦІНКА ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ТИПОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСВА

Мета: навчитись проводити оцінку виробничої собівартості типового підприємства лісового господарства.

Основні поняття

Витрати на виконання виробничої програми у вартісному обчисленні формують її виробничу собівартість. Виробнича собівартість є одним з найважливіших показників господарської діяльності підприємства, в якому відображається рівень техніки й організації виробництва та праці, використання виробничих потужностей й матеріальних ресурсів, якості робіт, продукції, послуг.

Метою планування виробничої собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому році для виконання кожного виду робіт (послуг) згідно технологічної документації. За умов самофінансування зниження собівартості є основним джерелом зростання прибутку підприємства, економії бюджетних асигнувань.

Кошторис витрат на виробництво складається на основі таких розрахунків:

- основної і додаткової заробітної плати робітників зайнятих

у виконанні цих робіт, з відрахуванням на соціальні потреби;

- витрат на утримання та експлуатацію машин і устаткування;
- матеріальних витрат;
- адміністративних витрат.

Кожний з цих показників має певну структуру і логіку побудови розрахунків. У багатьох випадках при веденні лісового господарства на принципах сталого розвитку вони стали пріоритетними і визначальними. Так, використання кінного транспорту в порівнянні з тракторним (навіть на колісному ході) дозволяє економити енергоносії (паливо, мастила тощо) і значно зменшити негативний вплив на довкілля (зберегти підріст цінних деревних порід, зменшити ерозію ґрунтів, не забруднюючи ґрунт і повітря та ін.).

На підставі запланованого обсягу і технології робіт, норм виробітку і тарифних ставок визначається погреб в людино-днях, машино-змінах, конеднях; фонд основної (тарифної) і додаткової заробітної плати.

Слід мати на увазі, що у лісовому господарстві більшість норм виробітку побудовані не за видами робіт, а за технологічними операціями, що входять до складу даної роботи. Тому для робіт, що складаються із кількох операцій, спочатку встановлюється перелік і послідовність операцій, а відтак проводиться розрахунок по кожній операції окремо. Підсумувавши їх, визначають комплексну трудомісткість одиниці даного виду роботи і фонд заробітної плати.

Так, відведення під рубання, пов'язані з веденням лісового господарства, складається з таких операцій, що нормуються окремо: прорубування граничних візирів, промір візирів, виготовлення і встановлення діляночних стовпів, вибіркового переліку дерев (в молодниках закладання пробних площ), а при проведенні рубань заготівля ділової деревини, дров, хворосту, хмизу. Перелік планових робіт у скороченому вигляді для навчальних умов наведено в табл. 5.1.

В графі і в технологічній послідовності вказується назва робіт і операцій та перелічуються усереднені нормоутворюючі показники (середній об'єм дерева, відстань трелювання, довжина гонів тощо). В графі 3 вказуються заплановані обсяги робіт на прийнятій одиниці вимірювання (графі 2) даної операції (обсяг рубки в м³ або в скл.м³, площа догляду в га чи в м²). Норми виробітку на ручні і механізовані роботи наведено в додатках 5-10. Користуючись нормами виробітку, визначають трудовитрати (потребу в людино-днях), послуг тракторного і машинного парку в машино-змінах, кінного транспорту в конеднях) шляхом ділення обсягу робіт (графі 3) на норму виробітку на машино-зміну (графі 4), конедень (графі 5) і на людино-день (графі 6).

При плануванні робіт, які будуть виконуватись за допомогою бензопилок, слід мати на увазі, що норми виробітку на ці роботи можуть бути

встановлені на людино-день або на пилко-зміну. Якщо норма виробітку встановлена на людино-день, то для визначення потреби пилко-змін треба кількість людино-днів поділити на чисельність робітників у бригаді. Таким чином, кількість пилко-змін буде менше людино-днів у стільки разів, скільки є робітників в бригаді.

У випадку, коли норма виробітку дається на машино-зміну, потреба в людино-днях вираховується відповідно встановленої чисельності робітників, які обслуговують агрегат чи механізм.

Для визначення потрібної кількості людино-днів треба число машино-змін помножити на чисельний склад бригади. Наприклад, площа механізованої посадки лісових культур становить 34 га, норма виробітку на машино-зміну - 3,4 га, обслуговують лісосадильний агрегат 5 робітників (тракторист, два робітники на садильній машині, один оправщик та один піднощик). Тоді кількість машино-змін становитиме $34 : 3,4 = 10$, а людино-днів $-10 \cdot 5 = 50$.

Тарифний фонд заробітної плати (графа 11) визначається множенням потрібної кількості людино – днів (графа 9) на середньоденну тарифну ставку або множенням відрядної розцінки на обсяг робіт. Мінімальні денні тарифні ставки робітників наведено в додатку 12.

Середньоденну тарифну ставку (бригади, ланки) визначають за формулою:

$$t_{cp} = \frac{\sum_{i=1}^n N}{n}$$

де t_{cp} – середньоденна тарифна ставка робітника, який входить до складу бригади, грн.; n – чисельність бригади, яка обслуговує дану машину, осіб.

Крім основної (тарифної) заробітної плати розраховується додаткова заробітна плата. Вона резервується у складі собівартості і використовується для виплати премій, надбавок, чергових відпусток робітників за час, коли за ними зберігається заробітна плата, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством. В практичній роботі розмір додаткової заробітної плати можна орієнтовно прийняти 25 % від основної заробітної плати. Повний фонд заробітної плати (графа 13) визначається як сума основної (графа 11) і додаткової (графа 12) заробітної плати.

Від загального розміру витрат на оплату праці за встановленими законодавством нормами здійснюються відрахування на соціальні потреби, які концентруються в бюджеті країни і використовуються для надання допомоги працівникам за час їх тимчасової непрацездатності, а також для пенсійного забезпечення. Розмір цих відрахувань встановлюється (в %) на загальнодержавному рівні і періодично уточнюється. Станом на 1.01.2021 р. ці відрахування становили 37,2 % від усіх видів заробітної плати.

Таблиця 5.1.

Розрахунок витрат праці та заробітної плати

Найменування робіт та операцій	Од. виміру	Обсяг робіт	Норма виробітку на			Потрібна кількість			Тарифна ставка грн.	Заробітна плата, грн.			Відрахування на соцпотреби, грн
			м/зм	к/дн	л/дн	м/зм	к/дн	л/дн		основна	додаткова	разом	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Рубання, пов'язані з веденням лісового господарства													
Доглядові рубання:													
а) освітлення і прочищення													
Заготівля вручну:													
- дров	Скл.м ³												
- хворосту	-												
- хмизу	-												
Разом:	х	х	х	х	х				х				
б) проріджування													
Заготівля бензопилами:													
- ділової	м ³												
- дров	м ³												
Разом	х	х	х	х	х				х				

Продовження таблиці 5.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
в) прохідні рубання:													
Заготівля бензопилами:													
- ділової	м ³												
- дров	м ³												
Разом	х	х	х	х	х				х				
1.2. Санітарні рубання вибіркові:													
Заготівля бензопилами:													
- ділової	м ³												
- дров	м ³												
Разом	х		х	х	Х				Х				
Всього на рубання	х		х	х	х				х				
2. Допоміжні лісгосподарські роботи													
2.1. Відведення лісосік під:													
а) освітлення і почищення:													
- промір візирів	м												
- прорубка візирів	м												
- виготовлення і встановлення діляночних стовпчиків	шт												

Продовження таблиці 5.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Разом:	х	х	х	х	х				х				
б) проріджування:													
- промір візирів	М												
- прорубка візирів	М												
- вибірковий перелік дерев	Га												
- виготовлення і встановлення діляночних стовпів	Шт.												
Разом	х	х	х	х	х				х				
в) прохідні рубання:													
- промір візирів	М												
- прорубка візирів	М												
- вибірковий перелік дерев	Га												
- виготовлення і встановлення діляночних стовпів	Шт.												
Разом	х	х	х	х	х				х				
г) санітарні рубання вибірково:													
- промір візирів	М												
- прорубка візирів	м												

Продовження таблиці 5.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
- вибірковий перелік дерев	Га												
- виготовлення і встановлення діляночних стовпів	Шт.												
Разом	х	х	х	х	х				х				
2.2. Трелювання деревини на верхні склади	м ³												
Всього на допоміжних роботах													
3. Лісокультурні роботи													
3.1. Штучне лісовідновлення:													
- обробіток ґрунту трактором ЛХТ – 55 + ПКЛ - 70	га												
- підвезення садивного матеріалу кіньми (L – км)	Тис. шт.												
- садіння лісових культур:													
а) механізованим способом (ЛХТ – 55 + ЛМД – 1)													

Продовження таблиці 5.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
б) ручним способом	Шт..												
- догляд за лісокультура ми:													
а) механізований в міжряддях (ЮМЗ – 6КЛ+КБЛ-1,7)	га												
Б) ручний в рядах	м ²												
- доповнення лісових культур 10 %	шт												
Разом	х	х	х	х	х				х				
3.2. Сприяння природному поновленню лісу:	м ²												
Всього на лісокультурні роботи	х	х	х	х	х				х				
4. Охорона лісу від пожеж													
4.1. Влаштування мінералізованих смуг трактором ЛХТ - 55+ПКЛ_70	км												

Продовження таблиці 5.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
4.2. Догляд за мінералізованими смугами трактором ЮМЗ – 82+ПКЛ-70	Км												
4.3. Влаштування протипожежних розривів	км												
Всього на охорону лісу від пожеж	х	х	х	х	х				х				
5. Боротьба зі шкідниками та хворобами лісу													
5.1. Лісопатологічне обстеження	га												
5.2. Грунтові розкопки	ям												
5.3. Винищувальні роботи в осередках шкідників і хвороб	га												
Всього на боротьбу зі шкідниками	х	х	х	х	х				х				
Всього по лісовому господарстві	х	х	х	х	х				х				

Хід роботи

1. Відповідно до виданого завдання здійснити оцінку кадрового потенціалу та фондів заробітної плати.
2. Здійснити розрахунок витрат праці та заробітної плати виданого згідно вихідних даних лісового господарства
3. Заповнити таблицю 5.1.
4. Зробити висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №7

ВИДИ ТА МЕТОДИ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ. ЕТАПИ ЛІСОВПОРЯДКУВАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ

Мета: здійснити оцінку видів та методів лісовпорядних робіт. Проаналізувати етапи лісовпорядкування

Основні поняття

Лісовпорядкування за цільовим призначенням розділяється на первинне базове та повторне базове.

До матеріалів первинного базового та періодичного повторного базового лісовпорядкування можуть вноситися зміни з метою підтримання в актуальному стані таксаційної та картографічної баз даних, які містять кількісну та якісну інформацію про лісові ділянки та з метою виготовлення актуальних матеріалів лісовпорядкування.

Первинне базове лісовпорядкування здійснюється в лісах, які впорядковуються вперше. Під час його проведення виконуються лісотаксаційні роботи із застосуванням інструментальних вимірювань, закладання необхідної кількості і видів пробних площ, ландшафтні, ґрунтові, лісотипологічні, лісобіологічні та інші обстеження і дослідження лісових природних комплексів, виявлення пралісів, квазіпралісів, природних лісів, типових та унікальних природних комплексів, місць зростання та оселення рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу і які підлягають заповіданню, включенню до екологічної мережі, особливій охороні в окремих областях згідно з регіональними (обласними) переліками, та виконання інших робіт, визначених рішенням першої лісовпорядної наради відповідно до технічної документації з проведення лісовпорядкування.

Повторне базове лісовпорядкування здійснюється в раніше впорядкованих лісах. Під час його проведення здійснюється часткове коригування внутрішньогосподарської організації, виконуються лісотаксаційні роботи, закладається необхідна кількість пробних площ, здійснюється повторне обстеження всіх пробних площ, які збереглися від попередніх лісовпорядкувань, ландшафтні, ґрунтові, лісотипологічні, лісобіологічні та інші обстеження і дослідження лісових природних

комплексів, виявлення місць зростання та оселення рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу та виконання інших робіт, визначених рішенням першої лісовпорядної наради відповідно до технічної документації з проведення лісовпорядкування.

Строк повторюваності повторного базового лісовпорядкування становить 10 років.

Актуалізація матеріалів лісовпорядкування відбувається на підставі щорічних лісотаксаційних робіт та/або інформації про зміни, отриманої від лісокористувача.

Внесення змін до матеріалів лісовпорядкування відбувається на підставі лісотаксаційних робіт та актуалізованих матеріалів лісовпорядкування.

Основним методом лісовпорядкування є метод класів віку, який полягає в групуванні виділів у господарства та господарські секції.

Усі лісовпорядні розрахунки за цим методом здійснюються на основі підсумків розподілу площ і запасів господарських секцій за класами віку.

Первинною обліковою одиницею при лісовпорядкуванні за методом класів віку є виділ, а первинною розрахунковою одиницею - господарська секція.

Ділянковий метод лісовпорядкування застосовується в особливо цінних лісах, в природно-заповідному фонді та лісах з високою інтенсивністю ведення лісового господарства, де є можливість здійснення в повному обсязі всіх необхідних лісогосподарських заходів, організації ефективного використання лісів, повного комплексного використання деревини від усіх видів рубок і недеревної продукції, збереження і підсилення захисних і природоохоронних функцій лісів. Цей метод лісовпорядкування використовується в деревостанах, орієнтованих на проведення вибіркових рубок, перш за все у гірських лісах.

Ділянковий метод лісовпорядкування полягає в утворенні постійних господарських ділянок.

Обсяг використання лісових ресурсів та інших заходів за ділянковим методом лісовпорядкування визначається як сума їхніх обсягів, визначених під час лісотаксаційних робіт по кожній постійній господарській ділянці.

Рішення щодо проведення лісовпорядкування за ділянковим методом приймають територіальні органи Держлісагентства на першій лісовпорядній нараді.

Лісовпорядкування лісів проводиться за такими етапами:

- ✓ підготовчі роботи;
- ✓ польові роботи;
- ✓ камеральні роботи.

Взаємовідносини державної лісовпорядної організації з територіальними органами Держлісагентства та лісокористувачами визначаються договорами на проведення лісовпорядних робіт та рішеннями

лісовпорядних нарад.

Державні лісовпорядні організації співпрацюють з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та залучають громадськість, інших зацікавлених сторін на всіх етапах лісовпорядкування.

Для регламентації лісовпорядних робіт і всебічного обговорення особливостей їхнього виконання проводяться такі лісовпорядні наради:

- ✓ перша - не пізніше ніж за два тижні до початку польових робіт;
- ✓ друга - після завершення розробки матеріалів лісовпорядкування;
- ✓ третя - у випадку розробки матеріалів лісовпорядкування, які передбачають здійснення планованої діяльності відповідно до пункту 21 частини другої та абзацу третього пункту 2 частини третьої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі - матеріали лісовпорядкування, які потребують ОВД).

В процесі здійснення лісовпорядних робіт можуть проводитися технічні наради для розгляду і вирішення окремих організаційних і технічних питань, інших проєктних рішень.

Під час лісовпорядних та технічних нарад рішення приймаються відкритим голосуванням. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини присутніх учасників наради. Представники громадськості не мають права участі у голосуванні.

На першій лісовпорядній нараді визначаються особливості проведення польових робіт. Рішення, прийняті з усіх питань, що розглядалися на першій лісовпорядній нараді, фіксуються в протоколі наради та є обов'язковими для державної лісовпорядної організації та лісокористувачів. Додатком до протоколу першої лісовпорядної наради є таблиця з врахуванням або аргументованим відхиленням усіх зауважень та пропозицій заінтересованих сторін, отриманих у ході громадського обговорення згідно з цим Порядком.

Друга лісовпорядна нарада скликається для розгляду та уточнення проєктних рішень та кількісних показників матеріалів лісовпорядкування.

Державна лісовпорядна організація складає проєкт протоколу другої лісовпорядної наради, який не пізніше ніж за 10 днів до початку наради надсилається лісокористувачу, територіальному органу Держлісагентства та Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям. Територіальний орган Держлісагентства забезпечує його оприлюднення на офіційному вебсайті.

Результати розгляду, розбіжності (якщо вони є) щодо норм заготівлі деревини в порядку рубок головного користування, обґрунтування розрахункової лісосіки, запроєктованих обсягів лісогосподарських заходів обговорюються на другій лісовпорядній нараді. Прийняті рішення відображаються в протоколі наради.

Додатком до протоколу другої лісовпорядної наради є таблиця з врахуванням або аргументованим відхиленням усіх зауважень та пропозицій,

отриманих у ході громадського обговорення.

Третя лісовпорядна нарада проводиться у випадку розробки матеріалів лісовпорядкування, які потребують ОВД.

Громадське обговорення в процесі лісовпорядкування

Не пізніше ніж за 30 робочих днів до проведення першої та другої лісовпорядної наради територіальний орган Держлісагентства на офіційному вебсайті публікує повідомлення про дату і місце їхнього проведення, у якому зазначається електронна та поштова адреси, на які зацікавлені сторони можуть направити зауваження і пропозиції щодо матеріалів лісовпорядкування. У випадку проведення другої та третьої лісовпорядної наради разом з повідомленням оприлюднюються пропоновані для розгляду матеріали лісовпорядкування.

Зауваження та пропозиції до матеріалів лісовпорядкування перед проведенням відповідної лісовпорядної наради приймаються в електронній та паперовій формі протягом 10 робочих днів від дати їхнього оприлюднення.

Зауваження та пропозиції до матеріалів лісовпорядкування під час проведення лісовпорядної наради приймаються в усній та письмовій формі.

Усі отримані зауваження та пропозиції розглядаються на відповідній лісовпорядній нараді. Таблиці врахування пропозицій та зауважень з указаними причинами їхнього неврахування та обґрунтуванням прийнятого рішення додаються до протоколу лісовпорядної наради.

Проведення процедури оцінки впливу на довкілля під час здійснення лісовпорядкування

У випадку, якщо матеріали лісовпорядкування потребують ОВД, їхнє розроблення проводиться з врахуванням вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Матеріали лісовпорядкування, які потребують ОВД, після проведення другої лісовпорядної наради додаються як додаток до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Після отримання висновку з оцінки впливу на довкілля державна лісовпорядна організація доопрацьовує матеріали лісовпорядкування відповідно до екологічних умов, встановлених висновком з оцінки впливу на довкілля. Матеріали лісовпорядкування не можуть суперечити положенням висновку з оцінки впливу на довкілля.

Доопрацьовані відповідно до екологічних умов, встановлених висновком з оцінки впливу на довкілля, матеріали лісовпорядкування розглядаються на третій лісовпорядній нараді.

Будь-які зміни, які вносяться у матеріали лісовпорядкування щодо планованої діяльності, передбаченої Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягають здійсненню оцінки впливу на довкілля.

Документи і матеріали, що складаються під час базового лісовпорядкування

Під час базового лісовпорядкування складається Проєкт організації і розвитку лісового господарства, який включає в себе наступні матеріали лісовпорядкування:

- ✓ пояснювальну записку до Проєкту організації і розвитку лісового господарства (далі - пояснювальна записка);
- ✓ таксаційні описи лісів;
- ✓ відомість визначення розрахункової лісосіки на проєктний період у випадку, якщо матеріалами лісовпорядкування планується проведення рубок головного користування;
- ✓ фонди рубок, лісовідновлення, лісорозведення, лісових ділянок та нелісових земель, які не підлягають лісорозведенню, відомості запроєктованих лісгосподарських заходів;
- ✓ планово-картографічні матеріали на паперових і електронних носіях, виготовлені на оновленій картографічній основі в цифровій формі як набори тематичних геопросторових даних;
- ✓ форми державного лісового кадастру;
- ✓ матеріали поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок;
- ✓ висновки про належність конкретної лісової ділянки або її частин до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів та бланки ідентифікації пралісів, квазіпралісів та природних лісів;
- ✓ висновки про врахування результатів зоологічних, ботанічних та геоботанічних досліджень;
- ✓ протоколи лісовпорядних нарад;
- ✓ таблиці врахування пропозицій та зауважень;
- ✓ обґрунтування розрахункових лісосік у випадках, визначених цим Порядком;
- ✓ інші документи, визначені рішеннями лісовпорядних нарад та технічною документацією з проведення лісовпорядкування.

Матеріали лісовпорядкування, які містять атрибутивну та картографічну інформацію про кількісні та якісні характеристики лісових ділянок, розробляються, зберігаються та оприлюднюються в електронній формі.

У таксаційному описі вказуються основні таксаційні характеристики деревостанів - лісництво, квартал, виділ, площа, склад деревостану, вік, висота, діаметр, клас бонітету, тип лісу, повнота, запас, кількість підросту (тис. штук на 1 га), експозиція і стрімкість схилу, категорія лісів, наявність рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів флори і фауни, наявність охоронних зон для збереження біорізноманіття в лісах, інші лісівничі та екологічні характеристики, а також показники, визначені у Правилах утримання та збереження полезахисних лісових смуг,

розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 року № 650.

Додатково для пристиглих, стиглих і перестійних деревостанів вказується розподіл запасу за складовими породами (для молодняків і середньовікових деревостанів за необхідності) в таксаційному описі вказуються запаси деревини рідколісь, поодиноких дерев, сухостою, загарщеності із зазначенням ліквідної деревини.

У випадку, якщо лісова ділянка належить до особливо захисних лісових ділянок, то в таксаційному описі вказується найменування та ознаки особливо захисних лісових ділянок відповідно до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733.

У випадку, якщо лісова ділянка належить до протиерозійних лісів, то в таксаційному описі вказується найменування та ознаки лісів відповідно до вищезазначеного Порядку.

Упорядкування мисливських угідь та розроблення Проекту організації та розвитку мисливського господарства здійснюється відповідно до Порядку проведення упорядкування мисливських угідь, затвердженого наказом Державного комітету лісового господарства України від 21 червня 2001 року № 56, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31 серпня 2001 року за № 771/5962.

Первинний облік лісів і ведення державного лісового кадастру здійснюється відповідно до Інструкції про порядок ведення державного лісового кадастру і первинного обліку лісів, затвердженої наказом Державного комітету лісового господарства України від 01 жовтня 2010 року № 298, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 16 грудня 2010 року за № 1267/18562.

Контроль та авторський нагляд лісовпорядних робіт

Контроль за дотриманням вимог законодавства, цього Порядку, рішень лісовпорядних та технічних нарад, договорів на проведення лісовпорядних робіт під час організації та проведення лісовпорядних робіт здійснює Держлісагентство та його територіальні органи, державна лісовпорядна організація, а також лісокористувачі з метою забезпечення належної якості виконаних робіт та матеріалів лісовпорядкування. Контролю підлягає весь комплекс робіт, що виконується під час лісовпорядкування.

Авторський нагляд за впровадженням матеріалів лісовпорядкування проводиться з метою встановлення стану виконання рішень матеріалів лісовпорядкування, контролю за веденням лісового господарства і використанням лісових ресурсів, оперативного усунення виявлених недоліків.

Авторський нагляд проводиться у лісокористувачів, в яких з часу проведення базового лісовпорядкування пройшло 4-6 років.

Підготовчі роботи

1. Завдання, склад і організація підготовчих робіт

Підготовчі лісовпорядні роботи проводяться з метою вирішення організаційно-технічних питань і проведення частини натурних робіт, необхідних для кращої організації і якісного виконання польових лісовпорядних робіт.

2. До складу підготовчих робіт входять:

- ✓ відновлення у порядку, встановленому технічною документацією з лісовпорядкування, меж території лісокористувача, зокрема визначення стану існуючих меж лісів та підготовка, при необхідності, пропозицій щодо їх відновлення, виявлення обсягів прорубування та прочищення кварталних просік, відновлення і розчищення межових ліній;
- ✓ аналіз існуючого поділу лісів лісокористувача на категорії, виділених особливо захисних лісових ділянок;
- ✓ збір таксаційних, геодезичних і планово-картографічних матеріалів лісовпорядкування за попередній проектний період (у разі наявності), оцінка їхньої повноти, стану і можливості використання. Збір матеріалів з дослідних і проектних робіт, які проводились на території лісокористувача і які можуть бути використані для організації території лісового фонду та лісовпорядного проектування;
- ✓ вивчення забезпеченості лісокористувача топографічними картами і матеріалами дистанційного зондування Землі (далі - ДЗЗ);
- ✓ виконання топографо-геодезичних робіт і спеціального картографування лісів;
- ✓ визначення внутрішньогосподарської організації, складання та узгодження проекту кварталної і візирної мережі;
- ✓ підбір лісотаксаційних таблиць та інформації, необхідних для виконання лісотаксаційних робіт;
- ✓ збір основних економічних та інших відомостей, необхідних для розроблення Проекту організації і розвитку лісового господарства;
- ✓ аналіз містобудівної та землевпорядної документації, затвердженої у встановленому законодавством порядку;
- ✓ закладання пробних площ, підготовка таксаційного ходу та інших об'єктів для проведення колективного тренування перед початком польових лісовпорядних робіт;
- ✓ збір інформації про місцезнаходження рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України;
- ✓ збір інформації про місцезнаходження видів флори та фауни і їхніх природних середовищ існування, які охороняються відповідно до Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі;

- ✓ збір інформації про існуючі території Смарагдової мережі;
- ✓ збір інформації про існуючі території та об'єкти природно-заповідного фонду, клопотання щодо створення яких погоджені відповідно до законодавства;
- ✓ збір інформації про місцезнаходження видів, занесених до регіональних (обласних) переліків видів рослин і тварин, що підлягають особливій охороні в цих областях;
- ✓ збір інформації про лісові ділянки, які мають рекреаційне або соціально-культурне значення для місцевих громад або інших зацікавлених сторін (місця відпочинку або збору недеревних лісових ресурсів, туристичні маршрути або інші туристичні об'єкти, місця релігійного або культурного значення).

Хід роботи

1. Відповідно до вихідних даних скласти звіт про підготовчі роботи; проект технічного завдання;
2. Розробити проект кошторису на проведення польових лісовпорядних робіт.
3. Звіт про підготовчі роботи повинен містити відомості про обсяг і види виконаних робіт, особливості об'єкта лісовпорядкування, що впливають на організацію польових робіт, обсяг наступних польових робіт та їх особливості, вивченість території, забезпечення матеріалами ДЗЗ та іншою інформацією, визначеною в технічній документації з проведення лісовпорядкування лісів.
4. Зробити висновки.

Використана література:

1. Гірс О. А., Новак Б. І., Кашпор С. М. Лісовпорядкування. Київ : Арістей, 2004. 384 с.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 3. Лісове господарство і пов'язані з ним послуги. *Державне агентство лісових ресурсів України* / «УКРДППРОЛІС». Київ : 2013. 106 с.
3. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 7 лютого 2017 року N 1832-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T001478.html
4. Кічура В. П., Кічура А. В. Виробнича практика з технології лісогосподарського виробництва: навч. посіб. / 2-ге вид., допов. та переробл. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 92 с.
5. Лебедева Н. І., Домніч В. І. Методичні рекомендації до лабораторних робіт зі спецкурсу «Біологія мисливських тварин». Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 62 с.
6. Лебедева Н. І., Петриненко В. В. Методи обліку мисливських тварин : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2008. 62 с.
7. Лебедева Н. І., Петриченко В. В. Біотехнія : навчально-методичний посібник до лабораторних робіт. Запоріжжя : ЗНУ, 2008. 90 с.
8. Лісовий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
9. Мисливствознавство / В. Д. Бондаренко та ін. Київ : РНМКВО, 1993. 197 с.
10. Настанова з упорядкування мисливських угідь. Київ : Держкомлісгосп України, 2002. 113 с.
11. Новицький Р. О. Мисливствознавство. Методичні вказівки для студентів біологічних спеціальностей університету. К. : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2009. 30 с.
12. Новицький Р. О., Домніч В. І. Основи мисливствознавства : навч. посібник. Д. : Артлогос, 2011. 72 с.
13. Порядок проведення упорядкування мисливських угідь, затверджено Наказ Держкомлісгоспу України № 56 від 21.06.2001, із змінами, внесеними згідно з Наказом Державного комітету лісового господарства № 152 від 26.06.2006. *Офіційний вісник України*. 2001. № 36. С. 311, стаття 1677.
14. Рибак В. О., Рябченко В. І. Управління лісогосподарським виробництвом : Сайт Державного агентства лісових ресурсів України URL: <https://forest.gov.ua>
15. Хоєцький П. Б. Вплив кліматичних чинників на чисельність мисливських звірів. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.15. С 239–244.
16. Хоєцький П. Б. Мисливствознавство. Львів : СПОЛОМ, 2006. 112 с.
17. Хоєцький П. Б. Практикум з мисливствознавства. Львів : СПОЛОМ, 2007. 64 с.